

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2017

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 27.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. O se ke wa leka go bala lephephe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tšeo o tlogo di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dingwalotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO ka tsela ye e latelago: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C go ya ka mo go latelago:
 - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo YA KGAPELETŠO.
 - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dingwalotšhaba.
 - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI)/(DINGWALOTŠHABA) LE KAROLO YA C (PAPADI/TERAMA)
 - Araba dipotšišo ka dipuku tšeo o di badilego FELA.
 - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA SETSOPOLWA.
Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya setsopolwa KAROLONG YA C. Ge o araba potšišo ya setsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C. Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla.
6. BOTELELE BJA DIKARABO
 - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a magareng ga 250–300.
 - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dingwalotšhaba le Papadi/Terama, karabo e be mantšu a magareng ga 400–450.
 - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa. Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba.

7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.
8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwi le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A: THETO**Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'Ngwato'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Moratiwa wa ka'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3. 'Theeletša Mokgadi'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4. 'Matete a lefase'	Potšišo ya setsopolwa	10	9

LE**Sereto seo se sa bonwago (Ke kgapeletšo)**

5. 'O lilelang?'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
------------------	-----------------------	----	----

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE fela mo KAROLONG YA B le YA C.

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA**PADI: Araba potšišo E TEE fela go tšwa pading ye o e badilego.**

6. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ye telele	25	11
7. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11
8. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ye telele	25	13
9. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13
10. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ye telele	25	15
11. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	15
12. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ye telele	25	17
13. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	17

GOBA**DINGWALOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tšwa go dingwalotšhaba tše di latelago.**

14. <i>Todi ya Batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	19
15. <i>Todi ya Batlogolo</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	20

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo E TEE fela go tšwa papading/terameng ye o e badilego.**

16. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	22
17. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	22
18. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	25
19. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	25

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, kgonthišiša gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego.) LE	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa) GOBA	6–13	1	
B: Dingwalotšhaba (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	14–15		
C: Papadi/Terama (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	16–19	1	

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, kgonthiśiśa gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

KAROLO YA A: THETO***DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA* – Prof DM Kgobe****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Sekaseka dinyakwa tša seretotumišo o lebeletše sereto sa ka tlase.

Teori: 3
Dintlha: 6
Polelo: 1

NGWATO – RM Mogashoa

- 1 Kgomo e a tsha.
- 2 E gangwa ke mang?
- 3 E gangwa ke ye papadima ye naka lehubedu,
- 4 Ke marumo a mašweu tekema.
- 5 Ke pula ya marotholodi a magolo,
- 6 Ke leru la Mmamohlake ba rego
- 7 La duma le se na pula le re bakela difako,
- 8 Ke tladi e ile ya tia ye naka lethata,
- 9 Ke ye naka leboleledi 'a dithaga.
- 10 Ke ile ka duma boroko ka robala,
- 11 Bjang ya ba legogwa ka ala,
- 12 Mokgopa' noga ya ba kobo ka apara,
- 13 Diloru ka lora mašula ka šulelwa.
- 14 Kgomo ye botse e tšwele mošate ka hunolla Nakebjana,
- 15 Hunela thari ya bomonna ngwana wa bolekitikiti la Mawele le Mathamaga,
- 16 Gobane ka ntle Matuba le Mangana ba go emetše;
- 17 Ba tsoma le le tšwago go wa gago molomo.
- 18 Re batho ba bomatsikinyane 'a Borwa re tsikintše ra gomela,
- 19 Ngwanabo Mpelegeng ka kobo Maroba,
- 20 Mpelegeng ke ngwanabo Moraswi Mankgapole.
- 21 Ke re kgoši gata ka madi setšhabeng,
- 22 Gae ra hwetša pitša di palela baapei,
- 23 Bana ra hwetša ba palela bagoketši.
- 24 Mola badiši ba palelwa ke go tlema mamane,
- 25 Mola marole ka ntle a ipshina ka go anyeletša dithojana,
- 26 Ke re kgoši gata gabotse o bone mokutwana o a wa,
- 27 O ušwa ke ona mathebo ntlong.
- 28 Ke ra ona a bongwanabo Mpelegeng ka kobo Maroba,
- 29 Ke re Mpelegeng ka Borwa o tšo tšhaba go šoma,

30 O re ka kgwedi ba mo lefa malabulabu a dikobo,
 31 Kgane ga a re botše nnete,
 32 Ngwanabo Mpelegeng ka Borwa o tšo tšhaba go boka
 33 Mokgekolo 'a Leburu dintši,
 34 A re gae nka dira dibetla ka ipetlela,
 35 Ke tloge ke kwele rragotata,
 36 Ke ra yena Phogole ka nama a re:
 37 Mokgekolo 'a Leburu ke sera ga a kgwathiwe,
 38 Wa mo kgwatha o tlo bololla koma tša borrawenomogolo
 39 Mola badimong ba iketše le sepipimpi thopakgororo.

[Letl. 45–46]

[10]**POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MORATIWA WA KA – M Bopape le S Ratlabala

1 Botse bja Botse
 2 Bokaletšoba la mohlopi,
 3 Mohlopi wa lona
 4 O swana le nose.
 5 O nthata ke le lethabong
 6 Le manyaming,
 7 Ge ke eja makhura
 8 Le ge ke eja nta
 9 Ke šeba ka legai.
 10 O nthekga ke le diphateng.
 11 Ke moriti wa montlhometše
 12 Mo ke nwago
 13 Meetse a go tonya.
 14 Re tla aroganywa ke lehu.

[Letl. 14]

- 2.1 Tsopola mantšu A MABEDI temanathetong ya pele ao a laetšago lerato le boipshino bja sereti go moratiwa wa sona. (2)
- 2.2 Temanathetong ya bobedi go tšwelela morumokwano. O tsopole o be o fe gore ke wa mohuta mang. (2)
- 2.3 Bontšha sebopego sa ka ntle sa sereto se. (2)
- 2.4 Na ke setlabela sefe seo se renago mo temanathetong ya 1? Tiiša karabo ya gago ka mohlala. (2)
- 2.5 Na ditemanatheto tše di re utollela maikutlo a mohuta mang a sereti? Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka kelohloko gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

THEELETŠA MOKGADI – SR Machaka

- 1 ... Bošemane bo be bo ntšhetše morago;
- 2 Bo mpuputla bo ntshobeletša le meboti;
- 3 Bjona bo nkiša kgolekgole le Mokgadi.
- 4 Thongwana fodiša pelo ke boile gae!
- 5 Ga ke a romela motho ke nna ka nama.
- 6 Ga go lerato la go phala la pele;
- 7 Lerato Mokgadi go nna ga se moeti.
- 8 Nkamogeleng Batlokwa ke boile lapeng!
- 9 Medimo e rile boa, o ya leswiswing.
- 10 Ke tle go wena Mokgadi sethokgolo sa ka,
- 11 Le ge ke hwile re tlahlakana Moreneng:
- 12 Gobane lerato la rena re filwe ke Modimo.
- 13 Ntle le wena bophelo bo ka se nthabiše,
- 14 Ka ntle le nna o ka phela le bodutu.
- 15 Theeletša o kwe dinonyana di a bina,
- 16 Mokowe o tsebiša Batlokwa tše bohlokwa;
- 17 O re ngwana wa lena o boile Balea!
- 18 Mokgadi o bušitše Rasibilu timelong,
- 19 Tšhweu ya ditsebe e be e fšelašetše,
- 20 Yona e tomotše mahlo gare ga Makubu.
- 21 O boile Motlokwatlokwa o na le Mokgadi.

[Letl. 23–24]

- 3.1 Tsopola methalotheto YE MEBEDI temanathetong ya pele yeo e hlalošago gore sereti se be se hlahlatha le naga. (2)
- 3.2 Laetša fao go lego sešura mothalotheong wa 8 o be o fe mohola wa sona. (2)
- 3.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša kgopolo ye e tšweletšwago ke methalotheto ya 13 le 14. (2)
- 3.4 Ke sekapolelo sefe seo se tšweletšwago ke mothalotheo wa 16? Efa tlhalošo ya sona. (2)
- 3.5 Na o a dumela gore sereti se tletše ka boitsholo le lerato? Fahlela maemo a gago. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MATETE A LEFASE – NS Puleng

- 1 ... Leano lago ke la kgolagano,
- 2 Ke lenaneophethiši la bophelo,
- 3 O dutše bophagamong o bona tšohle.
- 4 Ge o šikologa batho ba tsenwa ke matšhona,
- 5 Gobane o matete a tlhago le tlholo,
- 6 Lefase ke matete a atla tšago Ramasedi,
- 7 Ke lona seipone sa madimabe,
- 8 Go lona go rutha dimakatšo tšago,
- 9 Gomme ka moka o di šeditše
- 10 Gobane o di beile boitschenkong.
- 11 Dikgopolo ka moka tša lefase,
- 12 Ke bašemanyana pele ga ina lago,
- 13 Di obamela wena ka moka Kgoši Morena,
- 14 Di kwa Ntšu lago,
- 15 Ge o bitša ka moka di a araba!

[Letl. 52]

- 4.1 Tsopola methalotheto YE MEBEDI temanathetong ya pele yeo e laetšago gore ditiro tša Modimo ke tša go hlohleletša kwano le botee. (2)
- 4.2 Akaretša seo se šupšago ke methalotheto ya 4 le 12. (2)
- 4.3 Bontšha sebopego sa ka gare sa sereto se o lebeletše kgetho ya mantšu. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.4 Hlatholla mohola wa kelelothalo temanathetong ya bobedi. (2)
- 4.5 Maikutlo a gago ke afe malebana le ditaba tše di bolelwago ka Modimo? Nošetša karabo ya gago ka lebaka. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPLETŠO)**POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

O LLELANG? – PM Mashilo

- 1 O ntšhiile nyanyeng tadimeng ya bophelo,
- 2 Ke kobakoba bokangwajana wa Thibiri,
- 3 Mathaka o re o ntshegiša ditšwaramarokgo nyatšabophelo,
- 4 Motonwana o penapeniša bokasekhwiri,
- 5 Nonyana kokotela ya mahlakeng.
- 6 O be o mpitša hihi sethothomoloko setlatla,
- 7 O bolela ge ke tšhaba diboro ke tšhoga go phela sebakeng,
- 8 O tloga o tiišetša gore ke setlatla sa ditlatla.
- 9 Lehono o llelang ngwanyana mothepana?
- 10 Homola bokaleswiswi o mone bose bja mogalakane,
- 11 Goba o ye go nyaka thušo go bago bagwera dikgopana,
- 12 Gobane ka ga ka go fedile go lekane.
- 13 Gobane la rena leratorato le llwe ke tshwele,
- 14 Ge e le wena ka dibita tša mare wa tshwela ka swele.

[Letl. 69]

- 5.1 Tsopola methalotheto YE MEBEDI temanathetong ya 1 ye e laetšago gore sereti se be se tlogetšwe se nnoši. (2)
- 5.2 Na diteng tša sereto se di utolla mohuta ofe wa sereto? Tiiša karabo ya gago ka lebaka LE TEE. (2)
- 5.3 Na o kwešiša eng ka tirišo ya mebolelwana ye mo seretong se?
 - 5.3.1 Go tšhaba diboro. (1)
 - 5.3.2 Go lewa ke tshwele. (1)
- 5.4 Hlatholla mohola wa poeletšo ye e tšwelelago methalothetong ya 6–8. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.5 Na ge e be e le wena sereti, o be o ka swanela seretwa ka morago ga bobbe bjoo a bo dirilego? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ya potšišo YE TELELE e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Re alele tshwantšho ye e nwešago a mokgako ya baanegwa ba:

6.1 Nnono

6.2 Brenda

(a) Diteng

(b) Sebopego (Teori) le polelo

(15)

(10)

[25]

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA A

... 'Ke nna morwa. O se ke wa tšhoga.' Mna. Maleka a realo a otlolla letsogo gore a ntshware. Ke ile ka emiša letsogo, a le swara gomme a nkgoga gore ke emelele. Ke ile ka emelela ka ithekga ka leboto. Letšhogo le ile la thoma go ntlogela bjalo ka mouwane go o moyafala mo phišong ya letšatši.

'O lokile monnamogolo?' Mna. Maleka a mpotšiša ka maikutlo. O be a tlwaetše go mpitša monnamogolo gomme le nna ke be ke mmitša bjalo. Ke ile ka šikinya hlogo go laetša gore ga go molato ka nna. Mna. Maleka o ile a ntshwara ka letsogo gomme ra leba khitšhing. Re rile go fihla, a ntšha lepotlelo la poranti ka setšidifatšing a le hloma tafoleng. O ile a topa digalase tše pedi, mme a di tlatša a di bea tafoleng. O ile a tšea ya gagwe, ka tšea ya ka ra thoma go nwa ka setu. 10

'Ke kgale o fihlile monnamogolo?' Mna. Maleka a botšiša ka morago ga sebaka, a tlatša galase ya gagwe la bobedi.

'Ke gona ke sa tšo fihla,' ka realo. 'Kwete o nteleditše mogala ke le modirong.'

'O go boditše gore go diregileng?'

'Aowa, o no mpotša fela gore wena le Mohumagadi Maleka le rapaletše.' 15

'Ka go realo ke gore ga o tsebe. O ile! Nnono, o ile! Mmatšhego o ile! O bolailwe!' Mna. Maleka a realo megokgo e seka mahlong a gagwe. O ile a dula setulong manyami a ngwadilwe gohle sefahlegong sa gagwe. 'Sepela o ye go iponela morwa.'

[Letl. 27–28]

7.1 Laetša tswalano gare ga Mna. Maleka le Nnono Molaba. (1)

7.2 Na ke tikologo ya mohuta mang yeo e tšweletšwago ke didirišwa tše: setšidifatši le tafola? (1)

7.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)

- 7.4 Hlaloša ka mo setsopolwa se nyalelanago le phekgogo ka gona paditsekeng ye. (2)
- 7.5 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le ka fao Mmatšhego a bolailwego ka gona? (3)
- 7.6 Go ya ka mo o badilego paditseka ye Molaotheo wa Afrika-Borwa o reng mabapi le polao? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.7 Hlatholla maikutlo ao a go aparelago ge o bala diteng tša setsopolwa se. (2)

LE

SETSOPOLWA SA B

Metsotso ye mehlano ke ile ka fela ke letile ke re o tla boa fela ka bona go sa boe motho. Ka go elelwa seema sa bogologolo seo se rego **moletangwedi wa marega o leta leswiswi**, ke ile ka thoma go kokota gape ka maatla fela le fao ka hloka karabo. Ke ile ka theošetša sebulo sa lebatlase gomme ke ile ka kgotsa kudu ge lebatlase le bulega gabonolo. Ke ile ka le bula gomme ka tsena ka gare. 5

Ke rile ge ke re palakata! Mahlo a ka a re kwakwankwa le motho. E be e le motho wa mosadi gomme o be a rapaletše gare ga bodiba bja madi. Ka mokgwa wo a bego a rapaletše ka gona ke ile ka tseba gore o hwile. Moela wa phariri wa bobete bja go kgahla o be o elela thoko ya lebatlase. Karolo ye kgolo ya mmele wa gagwe e be e le kgakala, diaparo di gagogile di bile di thankgetše bobete. O be a tswaletše mahlo. Go be go le pepeneneng gore ke Naniki. 10

Lebakanyana pelo ya ka e ile ya ema go rethetha, bjoko bja ka le bjona bja tlema diporiki. Ke ile ka kwa nke moriri wa ka o a fofa hlogong. Mokokotlo wa ka o be o omeletše bjalo ka lehlwa ka go tonya. Ke ile ka kwa sethitho sa go tonya se elela mmeleng wa ka ka moka. Ke ile ka no mo lebelela ke fedile maatla ke sa tsebe gore ke direng. Megokgo ya go fiša e ile ya thoma go elela mahlong a ka ... 15

[Letl. 67]

- 7.8 Tsopola mmolelwana wo o laetšago gore bontši bja madi a go kgahla bo be bo elela ka thoko ya lebatlase. (1)
- 7.9 Tebelelo ya molaodiši/moanegi ke efe setsopolweng se? (1)
- 7.10 Hlaloša seema se se kotofaditšwego gomme o fe mehlala YE MEBEDI. (3)
- 7.11 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka mo moanegi a šomišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (2)
- 7.12 Na semelo sa Nnono Molaba se hueditše bjang tiragalo ya go hlaselwa ga Naniki? Nošetša karabo ya gago. (2)
- 7.13 O bona sephetho seo se tšerwego ke Mohlatlego sa go etela le go phuruputša phapoši ya Mmatšhego e le sa maleba go lebeletšwe tlhalošo ya setšo le phedišano? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Re alele tshwantšho ye e nwešago a mokgako ya baanegwa ba:

8.1 Phankga

8.2 Lahlang

(a) Diteng

(b) Sebopego (Teori) le polelo

(15)

(10)

[25]

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA C

'... Ga se yona taetšo ye e tletšego ya gore sekgalabjana se ga se ne hlogo, le ge ka mahlo re bona? Ke selo mang ge a na le tate yoo a nthutilego gabotse a mphahlelela bophelo bjo, yoo a nkagetšego kgoparara ye ya ngwako, ka mo ke tlogo ja ka *nyakalala* bophelo bja ka ka moka?'

Ge a realo ke gona mahlo a thomago go tsena ka dintakeng gabotse, a bona ebile a bontšhiša tlhaka yeo e mo šireleditšego madimo ao a ubulago le diphefo tšeo di tšubutlago tša lefase le. 5

'Ngwakokgomo ruri. Gomme godimo ga tšeo ka moka a be a kgona go reka mmotoro. Mmotoro! Na go ba le mmotoro ga se yona taetšo ya kakanyo ye e tletšego le tšwelopele ye e dumegago le bohumi bjo bo phethegilego? Ruri madulo a, Lahlang o a dutše ka phošo. Mošomo wa go ba hlogo ya sekolo se ke wa ka, o ntshwanetše. Ke WA KA – Tau gare ga Ditaui – Ngwana wa mobu wo, gare ga bana ba mobu wo! 10

Ge ke be ke sa le maleng a mme, mme o be a fela a monoka mobu wo go ntšiša ka wona. Ge ke belegwa, lentšu la ka la mathomo le kwelwe ke mobu wo, gomme ba ntlhapiša ka meetse ao a elago mo mobung wo. Ke godišitšwe ke eng ge e se dijo tša mobu wo? Bjale, sekolo se se swanetše go hlhlwa ke mang ge e se ngwana wa mobu wo? Ke mang? Ke NNA! 15

Lahlang ke mofaladi, o tšo kgotlela didiba ga gabo, a šwahla mafao; bjale o itirile kgošana mo Rethuše. Bogoši bjo ke BJA KA! Ka gona, o swanetše go ntšhala morago ...' 20

[Letl. 15]

9.1 Laetša tswalano gare ga seboledi le sekgalabjana seo go thwego ga se na hlogo. (1)

9.2 Na ke tikologo ya mohuta mang ye e tšweletšwago ke sedirišwa se: mmotoro? (1)

- 9.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.4 Hlaloša ka mo setsopolwa se nyalelanago le phekgogo ka gona pading ye. (2)
- 9.5 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le boetapele bja Lahlang sekolong sa Rethuše o šeditše mantšu a seboledi? (3)
- 9.6 Go ya le ka fao o badilego padi ye, Molaotheo wa Afrika-Borwa o reng mabapi le semorafe? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.7 Hlatholla maikutlo ao a go aparelago ge o bala diteng tša setsopolwa se. (2)

LE

SETSOPOLWA SA D

'Le nna ke ema le lena, Batau, ke re motšwabotšo a ka se ke a ema ngwana wa gae ka pele. Ge e ka ba e le makgoweng ba ka be ba sa mo senyetše sebaka Lahlang yo wa lena. Bašemane ba be ba tla mo thenkgolla ka morodi. Bjale ka gore mo ke mahlakung, ge go šetše go thatafile le tla be la leka **go mo thenkgolla ka modu,**' gwa realo Pogoti, ba bangwe ba hwile ka disego ge a etshwa mantšu a a mafelelo. 5 Mokhura yena, ka ge e le motho wa go ithekga ka dingaka tša setšo le mešunkwane ya tšona, o ile a kwa mantšu a a Pogoti a mo ngwayangwaya kudu.

'O a rereša wena, motho a ka mo sepelela a tla a mo šikinya ka kota,' gwa realo Mokhura.

Ba ile ba sohla taba ye ba e tliša sekgomana, galase e sa khutše go ba tamiša 10 melomo. Ge letšatši le dumediša dithaba ke ge Phankga a šetše a lebetše gore letswalo la gagwe le thomile le mo tshwenya, le mo kuba le re: 'Ruri? Wena? Eya? Aowa, hle! Lesa! Gana!' Ka ge e se monwi, poranti yeo e ile ya akgofiša go hlabega nkgoloka yela ba thomilego go e gampela.

E rile ge letšatši le sa tšo dikela, gwa tsena motswala wa Phankga a bega gore e rile 15 ge a le kua Phakane kgapele, mokgalabje Mootli a mo laela gore a botše Phankga a tle a mo tšee ka sefatanaga, ka ge mmele wa gagwe o se bose gomme a rata go bona ngaka bosasa mono Makgwareng. Phankga o ile a napa a re rutlolo!

[Letl. 38–39]

- 9.8 Tsopola mmolelwana wo o laetšago gore letšatši le a dikela. (1)
- 9.9 Tebelelo ya mongwadi le baanegwa ke efe setsopolweng se? (1)
- 9.10 Na mmolelwana wo o kotofaditšwego o šupa eng ge o dirišitšwe ka tsela ye? (3)
- 9.11 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka mo mongwadi a šomišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (2)
- 9.12 Na maitshwaro a Phankga a huetša bjang setšhaba go šeditšwe hlogo ya sekolo sa Rethuše, Lahlang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.13 Na o a dumela gore tirišo ya mešunkwane e na le mohola tšhireletšong ya motho? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE

LEŠITAPHIRI – OK Matsepe

Re alele tshwantšho ye e nwešago a mokgako ya baanegwa ba:

10.1 Kgoši Taudi

10.2 Khutšišo

(a) Diteng

(b) Sebopego (Teori) le polelo

(15)

(10)

[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

LEŠITAPHIRI – OK Matsepe

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA E

'Ke taba mang yona yeo le wena o rereša? Ke taba mang!'

'Go etša ge a ile mosadi o tla re botša, ka kgonthe gwa ba bjalo. O boletše yoo, o re ke nnete namane yeo ke ya poo ya ka ntle – e sego ya šaka le ...'

'Komatona! A nngalaba ya taba banna!'

'Ngalaba ya taba.'

5

'Ke namane ya poo ya moraka ofe?'

'Ke namane ya moraka wa Mpholo, lešaka ke la Mphoka. Gona fao ke go tlaela ga rena.'

'Aowa, ke tše di boima ruri.'

'Ke nnete.'

10

'Na, o tla tla a buša?'

'Ke seo se re makatšago.'

'Mo gongwe ba tla re go buše wa lapa le le latelago leo.'

'Afa rragomohumagadi yoo a ka dumela mola morwediagwe a nyaletšwe go tla go belega kgoši? A ka se dumele le gatee.'

15

'Ke nnete. Le nna ge nkabe e le morwediake, ke be nka se dumele ge ngwana wa gagwe a kgafelwa morago – fela potšišo.'

'Therešo. Nna le ge ke hlwa ke ekwa basadi ba di seba, ke be ke fo re ke maaka fela.'

'Ka moka.'

Bakgalabje ba bararo bale ba homola sebakanyana ba sa makaditšwe ke mediro ya mmagosetšhaba. Aowa, ke thaba ya taba, batswadi ba mmagosetšhaba ba šetše ba rometšwe lentšu le le rego ba tle ba ikwele ba be ba itebalebele, e re morago ga fao, go bitšwe pitšo ya kgothekgothe, pitšo yeo e tla tlogo e begelwa ditaba tšeo gobane mmagosetšhaba o nyetšwe ka ditseka tša setšhaba – e sego ka tša motho o tee fela.

[Letl. 11–12]

20

11.1 Laetša tswalano gare ga Mphoka le mmagosetšhaba.

(1)

11.2 Tiragalo ye ya gore: '... mmagosetšhaba o nyetšwe ka ditseka tša setšhaba ...' e utolla tikologo ya mohuta mang?

(1)

- 11.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.4 Hlaloša ka mo setsopolwa se nyalelanago le phekgogo ka gona pading ye. (2)
- 11.5 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le go belegwa ga ngwana yo go lebeletšwe poledišano ya bakgalabje ba? Efa dintlha TŠE PEDI. (3)
- 11.6 Go ya le ka fao o badilego padi ye, na o a dumela gore ditokelo tša Tšhwahledi di gatakilwe? Fahlela maemo a gago ka mabaka A MABEDI. (2)
- 11.7 Hlatholla maikutlo ao a go aparelago ge o bala diteng tša setsopolwa se. (2)

LE

SETSOPOLWA SA F

Go fetile nywaga ye e atilego ge tša Taudi le Mabothe le Tladiphaswa di kwetše, go fetile nywaga ye e atilego ge mohlologadi wa Mphoka a agetšwe mošate kua a lotwago ke Taudi. Aowa, Taudi o tseba go lota ka gore hleng mosadi wa Mphoka o amuša mošemanyana bjale? Go fetile nywaga ye e atilego ge Tšhwahledi a dula ga Mabothe, mo lebakeng la gonabjale ke lešoboro la phokgo mogwera wa koma. Morwarragwe yoo a mo hlatlamago o tamogile, ke matsatsarapana a matolo a a laetšago gore o tlele go tlelwa ke mmele bosasa, aowa; le yena o bapala le tšhimanyana ya motseng ga go na le molato. Tša magoši a mane ale di fedile – a di feleng go thomeng tše mpsha, mosadi wa Mphoka a a amuše lesea leo ka pelo ye tšhweu. Tšhwahledi gammogo le morwarragwe a ba gole ba tie ba tle ba lebane le mabothata ao ka ge se sethata se išwa masoganeng. Go thwe **le ge o ka e buela leopeng, magokobu a a bona**. Tšhwahledi ke molamo wo o lebetšwego ke Mphoka ka mošate, ga go ngaka o tla ba a tseba gore eng ke eng. 5

Na ge a ka tseba e le gore morwarragwe Kgathola o šetše a beilwe bogoši, o tla reng? Na ge a ka tseba pele ga fao, o tla botšiša gore ke ka lebaka la eng ge a fihletšwe nnete, a boditšwe ge batswadi ba gagwe ba hloketšwe etšwe go se ka mokgwa woo? Ga se molato wa gagwe, ka gona, a ka ganwa ka madulo a le ditshwanelo tša gagwe ka le le rego eng? 10

[Letl. 52–53]

- 11.8 Tsopola mmolelwana wo o laetšago gore Taudi o imišitše mosadi wa Mohu Mphoka. (1)
- 11.9 Tebelelo ya mongwadi le moanegi/molaodiši ke efe setsopolweng se? (1)
- 11.10 Hlaloša tšhomišo ya seema se se kotofaditšwego. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 11.11 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka mo mongwadi a šomišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (2)
- 11.12 Na pefelo ya Kgoši Taudi e hueditše bjang diteng tša setsopolwa se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.13 O bona sephetho seo se tšerwego ke Kgoši Taudi ka lapa la Mphoka e le sa maleba go lebeletšwe tlhalošo ya setšo le phedišano? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE

TLHAKOLENG – MD Kekana

Re alele tshwantšho ye e nwešago a mokgako ya baanegwa ba:

12.1 Swele

12.2 Mahlatse Khutšišo

(a) Diteng

(b) Sebopego (Teori) le polelo

(15)

(10)

[25]

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

TLHAKOLENG – MD Kekana

Badišiša ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G

Go na le gore a tshwe la bošwana, Thušanang o ile a kgetha go itswalelela ka phapošing gomme a thomiše ka sello. O be a ekwa bohloko kudu ge a gopola ka fao le yena a tsenego ka gona ka fao lapeng la Swele. O be a sa llišwe ke mediro ya Swele eupša a llišwa ke tšeo yena mong a di dirilego mosadi wa Swele wa mathomo. Le ge go le bjalo kgonagalo ya go di dirolla o be a sa e bone. Ka boyena a hwetša gore a ka imologa kudu ge a ka tlogela boikgogomošo a etela Maropeng gomme a tšama a nyaka mosadi yoo. Moo a ka mo hwetšago gona o be a ikemišeditše go kwatama fase ka dikhuru a kgopele tshwarelo. Tlhologelo ye e ile ya thoma go gola letšatši le letšatši, mafelelong ya mo hlokiša le boroko.

5

Go ile bekeng ye nngwe Thušanang a ikhwetša a feditše matšatši a mararo a sa nka a swarwa ke boroko lebaka la iri. Go robala gona o be a robala bjalo ka batho ka moka ge e le bošego eupša a lala a theeditše dimpša tša metse ye ka moka ge di goba. O tsebe gore ka nako yeo o be a šetše a ithobalela le maseana a gagwe ka phapošing ya baeng. Go hlobaela moo go dirile gore a thome go phela ka hlogo ya go palela dipilisi le mešunkwane ye mengwe ya setšo. Mahlo a gagwe a be a phela a hwibitše a sobeletše, ka nako a no ela megokgo le ge mong wa ona a itebetše ...

10

15

[Letl. 20]

13.1 Laetša tswalano gare ga Swele le Thušanang.

(1)

13.2 Sekafoko se: '... phapošing ya bolao ...' se tšweletša mohuta ofe wa tikologo?

(1)

13.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI.

(2)

13.4 Hlaloša ka mo diteng tša setsopolwa se di nyalelanago le morero wa padi ye ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI.

(2)

13.5 Bontšha tekolanthago yeo e tšweletšwago ke sello le go hloka boroko ga Thušanang letšatši le letšatši. Efa dintlha TŠE PEDI.

(3)

- 13.6 Go ya le ka fao o badilego padi ye ka gona, na molaotheo o reng mabapi le bophelo, maitshwaro le ditiro tša Swele ka lapeng la gagwe? Fahlela maemo a gago ka mabaka A MABEDI. (2)
- 13.7 Hlatholla maikutlo ao a go aparelago ge o bala diteng tša setsopolwa se. (2)

LE

SETSOPOLWA SA H

Thušanang ga sa nka a tsitsinkela setopo seo lebaka le letelele bjalo ka mang le mang. O no se gadima gabedi gararo a napa a thoma sello. Ba re ba sa re ke tšona a idibala. Ba lapa ba ile ge ba mo fa thušo ya pele maphodisa a rwala setopo ba iša mmušareng. Ya ba gona lešaba lela le phatlalala. Tseleng dipolelo e be e se dipolelo. Ba be ba re sello sa Thušanang ke sa **go ba tšhela phori mahlong**, gabotse o 5 thabile.

Poloko ya Swele e ile ya swarwa ka morago ga dibeke tše tharo ka lebaka la dinyakišišo tša maphodisa. Gona mo nakong yeo batho ba be ba ileditšwe go lla le go yo emela lapeng la Swele. Ka go realo Thušanang o be a theogela bjalo ka mang le mang tše o ka rego ka ga gagwe ga go ne molato. Ka taelo ya kgoši, setopo se ile ge se etšwa mmušareng sa gorogela ka mabitleng. Ntshe se hweditše banna le basadi ba se emetše ka maswika le digarafo. Motlalo wa tšatši leo le ona o be o makatša ka baka la gore go be go se go hlabiwe selo. Bontši bo be bo tšile go kgonthiša gore nnete gona Swele o ile naa. Lepokisi le no fihla le go lahlelwa ka moleteng ntle le tirelo. Wena o re go be go ka bolelwa eng ye botse ntle le go selekiša batho? Meetse a go hlapa diatla a be a beilwe kua mojakong wa dirapa. Batho ba ile go fetša go tšheletša lepokisi ba hlapa diatla gomme yo mongwe le yo mongwe a ikela gae. Thušanang le yena a šalana le bana ba gagwe morago ba ya gae. 15

[Letl. 140–141]

- 13.8 Tsopola polelo yeo e laetšago gore Thušanang ga se nke a lebeledišiša setopo seo. (1)
- 13.9 Tebelelo ya mongwadi ke efe setsopolweng se? (1)
- 13.10 Hlaloša tšhomišo ya seka se se kotofaditšwego. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 13.11 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka mo mongwadi a šomišitšego thekniki ya mothalonako ka gona (2)
- 13.12 Na semelo sa Swele se hweditše bjang ditragalo tša ka morago ga lehu la gagwe le letšatšing la poloko ya gagwe? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.13 O bona sephetho seo se tšerwego ke kgoši ka lapa la Swele e le sa maleba go lebeletšwe tlhalošo ya setšo le phedišano? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

GOBA

DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa**

Re alele tshwantšho ye e nwešago a mokgako ya 'Mmadillo o Llelang' mo nonwaneng ye ya ka tlase.

NONWANE: 'MMADILLO O LLELANG'

14.1	Diteng	(15)
14.2	Sebopego (Teori) le polelo	(10)

SETSOPOLWA SA I**MMADILLO O LLELANG**

Go be go se yo a tsebago gore Mmadillo o hlapelang mahlo ka moo sedibeng. Seo ba bego ba se tseba ke gore Mmadillo o phela a lla ka lebaka la go hloka ngwana. Batho ba be ba tseba gape gore Mmadillo o phela a neša pula ya megokgo ka ge batho ba bantši ba motse wa Marakane ba phela ba mo sega ka ge a hloka ngwana. Mmadillo o be a sa kgone go roma bana ba badudi ba bantši ba motse wa Marakane. O be a ithweša ka letolo le ge a ka hlwa mmele wa gagwe o sa phele gabotse. Aowa ruri, le ge ba re mphemphe e a lapiša motho o kgonwa ke sa gagwe ga ba re ka tsela ye. Go badudi ba motse wa Marakane ka moka e be e le fela bana ba lapa la ga Mabobo bao Mmadillo a bego a kgona go ba roma ge a šaparegile. 5 10

Mmadillo o tšere matšatši a mabedi a le ka mo meetseng. Le le latelago ge le tshela kgomo mokokotlo ke ge Mmadillo a etšwa ka moo sedibeng a rwele pheta ya thaga molaleng wa gagwe. Ge a etšwa ka moo o ile a leba lapeng la gagwe. Batho ba ile ba mo šala morago ba rata go tseba gore go diragetšeng ka fao meetseng le gore go reng a se a kgangwa ke meetse. Mmadillo o ganne go rothiša mmutla madi. Dingaka tša motse wa Marakane di be di etela Mmadillo bošego le mosegare ba leka go mo hlohleletša gore a ba ngwathele kgodu ye e tšwago lerotseng. Mmadillo o ile a gana nnang ya basadi. 15

[Letl. 16]

[25]

POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA J

Tabakgolo ke gore Mmakgwadi o be a dula le lelapela leo le bego le robala le yena ka ngwakong o tee. Lelapela ke noga ye kgolokgolo yeo e phelago melapong le mefomeng yeo e boifišago. Lelapela leo le be le latswa Mmakgwadi mmele ka moka mesong le mantšibua a mangwe le a mangwe. Le be le nyaka go phela ka nama letšatši ka letšatši, kudu nama ya motho.	5
Ka nako yeo Mmakgwadi o be a dula le bana le ditlogolo ka lapeng la gagwe. Ka ge Lelapela le be le phela ka nama, Mmakgwadi o ile a hlaba dipudi le dikgogo tša fela. Ka le lengwe la matšatši Lelapela le ile la re go Mmakgwadi: 'Mmakgwadi Mogatšaka, o a tseba gore nna le wena re kwane ka taba e tee fela yeo e lego bohlokwa bophelong bja ka.'	10
'Aowii! O ra go reng, Mogatšaka?' Mmakgwadi a botšiša. 'Nama ya diphoofolo e ntapišitše.'	
'Bjale ke direng?' 'Ke nyaka nama ya motho.'	15
'Bjale ka gore masea a ke bego ke go bolaela ona a fedile ke dire bjang?' 'O sa na le bana. Ge o sa rate go mpolaela bona, gona ke ja wena.'	
'Ge ke ba feleletša ke tile go bolokwa ke mang?' 'Tseba gore ke nna ke dirago gore tšhemo ya gago e dule e le ye tala, le gore kgwebo ya gago ya bjala e be le mmitša. Ke re ke nyaka nama ya motho.'	20
'Go lokile ke tla loga maano.'	
'Ge nka boela ga gešo kua sethokgweng o tla tla o lla sello.'	
'Ke kwele hle.'	

[Letl. 33–34]

15.1	Efa leina la molwantšhwa nonwaneng ye.	(1)
15.2	Tsopola tiragalo E TEE ya go se tlwaelege yeo e tšwelelago temaneng ya mathomo setsopolweng.	(1)
15.3	Bapetša o be o fapantšhe bophelo bja Mmakgwadi le bja Lelapela ka dintlha TŠE PEDI.	(2)
15.4	Akaretša morero wa nonwane ye ka dintlha TŠE PEDI.	(2)
15.5	Šomiša tsebo ya gago ya dinonwane o hlatholle gore nonwane ye ke ya mohuta mang. Efa dintlha TŠE NNE.	(4)
15.6	Ke karolo efe yeo e kgathwago ke poledišano nonwaneng ye? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI fela.	(2)
15.7	Go ya le ka fao o tsebago sebopego le tlhamego ya nonwane, o bona moanegi a atlegile ntlheng ye? Tiiša karabo ya gago ka mabaka A MARARO.	(3)

LE

SETSOPOLWA SA K**BABINAKGOMO BA GAMONARENG**

- 1 Rena re tšwa kua Mogodumomogolo,
- 2 Wa bana ba Tšhite'a Nape,
- 3 Ga thaba tše kgolo go ratana go etelana.
- 4 Ke Sepitsi se rwele nkata' kgomo se etela Mogodumo,
- 5 Ke Mogodumo o mogolo wa bana ba Tšhite'a Nape,
- 6 Ga thaba tše kgolo go ratana go etelana.
- 7 Re batho ba boMagalane Radisele, magala' maukganama,
- 8 Ba re e nkga le mohla e sewego,
- 9 Re batho ba boNkwetona' Ramathoke,
- 10 Ke Nkwetona' nkwe sefologathaba,
- 11 O fologile ka Manyane,
- 12 Ra šala re roga mabala a fetile.
- 13 Re batho ba boSealo sa phukubjetona,
- 14 Ba re ke phukubjebokhungwaneng,
- 15 E rwalang mohla makgowantlhang,
- 16 Mohla bodulo e a dula.
- 17 Re batho ba boSearara sa magoši,
- 18 Ba re ke magoši mahlwapelo.
- 19 Sethubelabangwe dibaka.

[Letl. 121–122]

- 15.8 Laetša botšo bja ba gaMonareng. (1)
- 15.9 'Tšhite'a Nape' yo go bolelwago ka yena methalotheng ya 2 le 5 ke mang? (1)
- 15.10 Ahlaahla tirišo ya tshwantšhokgopolo ye e dirišitšwego methalothetong ya 3 le 6. (4)
- 15.11 Bontšha phoofolo yeo e lebantšwego le moeno wa ba gaMonareng o be o fe le sereto sa yona. (2)
- 15.12 Na o bona o ka re direto le meeno di kgatha tema ye bohlokwa mehleng ya lehono? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya setsopolwa karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya thulano papading ye.

16.1	Diteng	(15)
16.2	Sebopego (Teori) le polelo	(10)
		[25]

POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA L

SEBOLA:	Ke rile le yena ke motšwabotšo.	
MPHAKA:	O boditšwe ke mang gore ke motšwabotšo?	
SEBOLA:	Atji-Tse.	
MPHAKA:	Atji-Tse yo wa gago o boditšwe ke mang?	
SEBOLA:	O re o kwele tatagwe.	5
MPHAKA:	Na o tloga o sa rata go tsena mo sekolong se?	
SEBOLA:	Aowa, Tate ba ntlhoile.	
HUNADI:	(<i>O fela pelo</i>) O hloilwe o na le eng moradia tena!	
MPHAKA:	Ke nyaka gore o nkwe o tloga o nkwešiša.	
SEBOLA:	Ee, Tate.	10
MPHAKA:	Nna le mmago re kwane gore o tla ya sekolong seo o tlogo dula ntshe. O kwana le taba ye?	
SEBOLA:	Ke kwana nayo Tate.	

MPHAKA:	Ke holofela gore o kwa seo o se bolelago mošaa! Se ke ratago go go botša tsebe go kwa ke gore mofaladi bjalo ka mosepedi, o ja ditla. O swanetše go phetha ditaelo tša barutiši ba gago. Ge ba go kgopišitše, ngwala lengwalo o mpegele. Nna ke tla boledišana le bona. Sa gago ke go ithuta seo ba go laelago sona gore o ithute. Segolothata ke ge ba sa re bina ka hlogo. Ge o feditše dithuto tša gago, ke gona o tlogo kgona go kgetha seo o se tsomago le seo o sa se tsomego. O a nkwa mošaa?	15 20
SEBOLA:	Ke a go kwa Tate.	
HUNADI:	O tsebe gore ge o sa ithute wa fetša dithuto tša gago, o tla ba seebela wa ja nta wa šeba ka legai. Nna le tatago re leka go go fa lefa leo o tlogo ya nalo badimong.	
MPHAKA:	Naga ye nngwe le ye nngwe e na le melao ya yona. Yo a tsenago go yona o swanetše go sekegela melao yeo. Ga go boithatelo. Sepela re feditše.	25
[Letl. 42–43]		

- 17.1 Efa lefelo leo le utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (1)
- 17.2 Hlaloša semelo sa Mphaka go ya ka dipolelo tša gagwe. (2)
- 17.3 Akaretša ditiragalo tša mo setsopolweng ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.4 Efa mešomo YE MERARO ya ditšhupasefala. (3)
- 17.5 Hlatholla lereo le 'kgegeotiragatšo' o be o fe mohlala O TEE go tšwa papading ye. (2)
- 17.6 Na ge o be o le moetapele, o be o ka rarolla bjang mathata a bofaladi nageng ya geno? Efa dintlha TŠE THARO. (3)

LE

SETSOPOLWA SA M

HUNADI:	Ruri re paletšwe, Mogatšaka. Ge re šetše re ekwa tša mo re yago bjale, re tla buša ra dirang?	
MPHAKA:	Sehlare sa muši ke go o tlogela.	
HUNADI:	Mphaka! O ra gore re yo fata segola se sefsa?	
MPHAKA:	Ke ge re tla dira bjang?	5
HUNADI:	<i>(O a homola o nyamile)</i>	
MPHAKA:	O reng o homotše? Kgane wena o bona bokaone re ka dirang?	
HUNADI:	O ra Bonwatau bo re bontšhitše digolo ruri! Ra lahlwa bjalo ka matlakala! Ra swielelwa ntle bjalo ka ditšhila. Nka se tsoge ke ba lebaletše. Mmaantswetše!	10
MPHAKA:	Wo ke wona mogalakane wa bofaladi. O gama o lebile tsela. Ge mongleruo a re ntšhutelele o swanetše go mo šuthelela a ikgamele dikgomo tša gagwe.	
HUNADI:	Ruri bophelo bja rena bo phalwa ke bja motho yo a iketšego boyabatho, le ge re sa tsebe lephelo la ntshe.	15
MPHAKA:	O ra gore lehu le tla go tlišetša khutšo o robaditšwe mabung a bangwe?	
HUNADI:	Ke boledišwa ke tlalelo, Tholo. Bana ba re tšamago re ba kgaošetša dithuto e tla ba ya ba batho?	
MPHAKA:	E tla ba batho kae Sebola e le yo a itahletše Mušiwathunya? Mafelelong re tla šala re ponoka re pola diatla. Gwa swana le ge nkabe a se ke a re abela dihlogo tša Kgobe.	20
HUNADI:	Ge e le Sebola yena ga re mo lebale. Bjale Papa, na taba ye ya lena re tla e rarolla bjang?	
MPHAKA:	E ntletše dimpa, fela nka se dumele go ba ka fase ga mošemane yo ke mo rutilego, le gona ke tsebago a se na le mabokgoni le boikarabelo bjo kaalo ...	25

[Letl. 94–95]

- 17.7 Tsopola polelo ya seema seo se laetšago gore Mphaka o rata khutšo. (1)
- 17.8 Bapetša ditiragalo tša mo setsopolweng le tlemollo ya lehuto. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.9 Laetša ka fao molaetša wa setsopolwa se o nyalelanago le wa papadi ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.10 Ke tema efe yeo e kgathwago ke mongwadi papading ye? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 17.11 Bontšha ka moo mafelelo a papadi ye a tšweletšago thekniki ya kgegeophetogi. (2)
- 17.12 Hlaloša maikutlo ao a go aparelago mabapi le seo se diragalelago Mphaka. (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 18: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya thulano papading ye.

- 18.1 Diteng (15)
 18.2 Sebopego (Teori) le polelo (10)
[25]

POTŠIŠO YA 19: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEHUFA – P Mothupi**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA N

NTSHEPE:	... Ke go reketše ntlo ya mabaibai, koloi le tšohle tše o di nyakago. Gabotsebotse o tlo re o hloka eng?	
NTLOGELEN:	Kgane o dira ditšhila tše o re ke tlo homola ka ge o ntirela tšohle? Nna nka se rapele boroko ka go budulala ke go botše! Ga ke mosadi wa go nyalelwa dintlo, difatanaga le tše dingwe.	5
NTSHEPE:	Nna ga se ka re ke go nyaletše dilo tšeo. Ke wena o bolelago mantšu ao.	
NTLOGELEN:	A ke gona ge o re ga ke na mabjoko? O ka se bolele taba wa boa wa re e boletšwe ke nna.	
NTSHEPE:	Mogatšaka, ke wena mosadi wa ka gomme ga go yo mongwe yo nka mo forago ka re ke mosadi wa ka.	10
NTLOGELEN:	(<i>O mo sega botlaela</i>) Ha-ha! O re o fora mang? Nna nka se tsoge ke go tshepile ke go botše!	
NTSHEPE:	Kgane ga o sa ntshepa ge o le mo?	
NTLOGELEN:	O tlo tshepša ke tšhwene ke go botše. Ga ke tsebe gore na le bana ba o ba rutago ba reng ba sa kgone go bona gore o sekitimišarokwana? Mpho! (<i>O mo tshwela ka mare</i>) O gobogile ke go botše!	15
NTSHEPE:	(<i>O thoma go galefa</i>) Hee, mosadi! O reng o ntshwela ka mare?	
NTLOGELEN:	(<i>Ka swele</i>) O ra gore ke ye ke a tshwele kae?	20
NTSHEPE:	Ka matšatši o a tshwela kae?	
NTLOGELEN:	(<i>Ka mereba</i>) O ra gore ke hlwe ke ipolaiša tsela ya go ya ntle etšwe ke ena le botshwelamare kgauswi?	
NTSHEPE:	O ra nna ge o re ke botshwelamare? O tlo tloga o ntlabatlabiša dibete gonabjale!	25

[Letl. 5]

- 19.1 Efa sešomišwa seo se utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (1)
- 19.2 Hlaloša semelo sa Ntlogeleng go ya ka ditiro tša gagwe o be o fahlele. (2)
- 19.3 Akaretša ditiragalo tša mo setsopolweng ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 19.4 Efa mešomo YE MERARO ya ditšhupasefala. (3)
- 19.5 Hlatholla lereo le 'kgegeotiragatšo' o be o fe mohlala O TEE go tšwa papading ye. (2)
- 19.6 Na o bona e le tshwanelo gore mosadi a fetole monna wa gagwe go swana le ka tsela yeo Ntlogeleng a fetolago Ntshepe ka gona? (3)

LE**SETSOPOLWA SA O**

LERATO:	O tlo ba o sa sekišwe ke motho, mogatšaka. Pelo ya gago ke yona e tlogo go sekiša. Bjale ge, mogatšaka, ke kgopela gore o no nkadima tsebe gatee fela bophelong.	
RADITHEKISI:	(O fodiša matswalo) Ke go theeditše, bolela ke kwe.	
LERATO:	Mogatšaka, ke tshwenywa ke segwera sa gago le yola Leepo. Ke	5
	kwa bohloko ge Tsarane a swe ...	
RADITHEKISI:	(O mo tsena ganong ka bogale) O a kwa bjale! Ke tšona tšeo o rego ke go theetše o di bolele tšeo? (O mo tomolela mahlo) Ge o sa nyake go hwa lehu o nape o gomele go bolela ka taba ya mohuta wo!	10
LERATO:	(Ka tlabego) Ao, go reng o sa ntlogele ka feletša go bolela? A ke re ga se wa tšwa o ekwa gore ke bolela ke lebile kae?	
RADITHEKISI:	Ke kwele o sa thoma gore ditabana tša gago di nkgu muši. Bjale ke tlo hlwe ke go tlogelelang o tšwela pele? (O a emelela o tšama a phankganya matsogo a etšwa) O ntshenyetša nako ka lefeela.	15
LERATO:	(Le yena o a emelela a tšama a lla a labile boemapese) Bjale gona monna yo o mpaletše. Go ra gore nka se tsoge ka mo kgona le ka letšatši la mohlolo. (O fihla boemapese mo a bonago sefatanaga sa Ntshepe) Hleng o ka re sefatanaga sa Ntshepe ke sela? Ee, ke sona. Ebile o mpitša ka letsogo. A ke phumole megokgo ye gore a se bone ge ke be ke lla. (O phumola megokgo ebile o fihla go Ntshepe) Dumela Meneer.	20
NTSHEPE:	Ao Lerato, go bjang?	

[Letl. 79]

- 19.7 Tsopola polelo ya seka yeo e laetšago gore Lerato o na le tlhompho. (1)
- 19.8 Bapetša ditiragalo tša mo setsopolweng le sehloa. (2)

- 19.9 Laetša ka fao molaetša wa setsopolwa se o nyalelanago le wa papadi ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 19.10 Ke tema efe yeo e kgathwago ke mongwadi papading ye? (3)
- 19.11 Bontšha ka moo mafelelo a papadi ye a tšweletšago thekniki ya kgegeophetogi ka gona. (2)
- 19.12 Hlaloša maikutlo ao a go aparelago mabapi le seo se diragalelago Lerato. (2)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80